РЕФЕРАТИВНО-НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

ISSN 2521-1463

СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА.

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

ОНЛАЙН-ЖУРНАЛ ЗАСНОВАНО У 2016 РОЦІ

НОМЕР ЖУРНАЛУ

Том 4
№ 2 (20)

Березень – квітень 2019 р.

DOI 10.53672/ej.2.2019

expertize-journal.org.ua

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Назаров О. А.
Євдокимова Н. О.
Кириченко О. А.
Калинка Г. І.
Цільмак О. М.
Мотлях О. І.

Барко В. І.
Лефтеров В. О.
Коренюк П. І.
Алікіна Н. В.
Попова Г. В.
Вітомський Ю. Л.

Землянська О. В.

Чернякова О. В.
Большаков С. І.
Тунтула О. С.
Ткач Ю. Д.
Єгорова Т. М.
Лисенко А. Б.

Шаповалов В. О.
Савкіна Т. В.
Савостін О. П.
Безушко С. В.
Вербина Ю. В.
Хлонь О. М.

Інститут психологічної експертизи і поліграфа Kyiv

ВИДАЄТЬСЯ ЗА СПРИЯННЯ

Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі

ROR 02xc7et08

Номер на сайті

ISSN 2521-1463

ЗАСНОВНИК І ВИДАВЕЦЬ
Назаров Олег Анатолійович
канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва, судовий експерт

ВИДАВНИК НАЗАРОВ О. А.

Судово-психологічна експертиза

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

Реферативно-науковий online журнал
Електронне видання
Засновано у травні 2016 року

2019. Том 4, № 2 (20)

Березень–квітень 2019 року

Київ · 2019
expertize-journal.org.ua

DOI: 10.53672/ej.2.2019
УДК 159:34(05)+159:371(05)+347.948
ББК 67.5:88.4
С89

ISSN 2521-1463 (Online)
EAN-13 9772521146000
Ідентифікатор медіа R40-05509

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі», ROR 02xc7et08

С89 **Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці** : реферативно-науковий online журнал. — 2019. Т. 4, № 2 (20) (березень–квітень 2019 р.). — Київ : Видавник Назаров О. А., 2019. — 28 с. — URL: expertize-journal.org.ua.

Номер містить оригінальні статті й реферати праць з юридичної психології, судової експертизи та суміжних галузей, а також новини журналу й розділ «Новини інженерної психології та психотехніки».

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів

За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів

Рукописи можуть рецензуватися і не повертаються

Авторські права на матеріали належать їхнім авторам. Матеріали журналу поширюються на умовах ліцензії Creative Commons «Із Зазначенням Авторства 4.0 Міжнародна» (CC BY 4.0), крім першоджерел рефератів і передрукованих матеріалів, права на які належать їхнім правовласникам.

Редакційні правки, скорочення та зміна назви матеріалу погоджуються з автором до публікації

За достовірність інформації, що міститься в опублікованих матеріалах, відповідальність несуть автори

© Автори матеріалів, 2019
© Видавник Назаров О. А., 2019

Редакційна колегія

Головний редактор — видавець (засновник видання)

Назаров О. А. — канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 2000 р., поліграфолог, правознавець. ORCID 0000-0002-3427-1162

Заступники головного редактора

Євдокимова Н. О. — д-р психол. наук, професор; напрям наукових робіт — психологічні науки. ORCID 0000-0002-8789-278X

Кириченко О. А. — д-р юрид. наук, професор, завідувач кафедри права факультету бізнесу, адміністрування та права Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика, наукова спеціальність 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; напрям наукових робіт — юридичні науки. ORCID 0000-0002-8748-6431

Відповідальний секретар

Калинка Г. І. — фахівець факультету бізнесу, адміністрування та права Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика, ад'юнкт зі спеціальності 19.00.06 — юридична психологія, здобувач наукового ступеня доктора філософії у галузі юридичної психології. ORCID 0000-0002-6113-7778

Члени редакційної колегії

Цільмак О. М. — д-р юрид. наук, канд. психол. наук, професор, завідувачка кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія», полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0001-7348-4876

Мотлях О. І. — д-р юрид. наук, професор, провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, поліграфолог, заслужений юрист України. ORCID 0000-0002-6135-9952

Барко В. І. — д-р психол. наук, професор, головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії психологічного забезпечення Державного науково-дослідного інституту МВС України, поліграфолог, полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0003-4962-0975

Лефтеров В. О. — д-р психол. наук, професор, проректор Міжнародного університету, полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0002-9163-0555

Коренюк П. І. — д-р екон. наук, професор, академік (дійсний член) Академії економічних наук України, завідувач кафедри менеджменту організацій і адміністрування Дніпровського державного технічного університету. ORCID 0000-0001-8321-3199

Алікіна Н. В. — канд. психол. наук, старший науковий співробітник, експерт вищого кваліфікаційного класу, працювала тривалий час на посадах голови секції судової психологічної експертизи Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України, головним експертом лабораторії криміналістичних експертиз Київського науково-дослідного інституту судових експертиз, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження» до 2016 р., стаж експертної роботи з 1978 р. ORCID 0000-0002-0166-4437

Попова Г. В. — канд. психол. наук, доцент, підполковник міліції у відставці. ORCID 0000-0003-3814-4037

Вітомський Ю. Л. — канд. психол. наук, офіцер запасу СБ України. ORCID 0009-0004-5206-5065

Землянська О. В. († 06.07.2020) — д-р психол. наук, професор, професор кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0001-6547-2621

Чернякова О. В. — канд. психол. наук, доцент, завідувачка кафедри психології та філософії Київського університету інтелектуальної власності та права. ORCID 0000-0002-0384-4829

Большаков С. І. — канд. військ. наук, доцент, керівник ТОВ «Науково-дослідний інститут судової експертизи та оцінки», атестований судовий експерт за спеціальностями 11.1 «Дослідження документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності» та 12.2 «Визначення вартості колісних транспортних засобів та розміру збитку, завданого власнику транспортного засобу», суб'єкт оцінки майна та майнових прав, полковник ЗСУ у відставці. ORCID 0000-0003-2394-0225

Тунтула О. С. — канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри цивільного та кримінального права і процесу юридичного факультету Чорноморського національного університету імені Петра Могили, наукова спеціальність 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. ORCID 0000-0002-1699-1668

Ткач Ю. Д. — канд. юрид. наук, доцент кафедри криміналістики Одеського державного університету внутрішніх справ, наукова спеціальність 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза. ORCID 0009-0006-3675-2548

Єгорова Т. М. — старший науковий співробітник Полтавського відділення Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, голова секції судової психологічної експертизи Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України з 2015 р., атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 2000 р. ORCID 0000-0002-4097-5449

Лисенко А. Б. — голова професійної громадської організації «Колегія поліграфологів України», директор Комітету з освіти правління громадської професійної організації «Міжнародна асоціація професіоналів в поліграфології» (AIPP, Мексика), експерт-аналітик 1 категорії, поліграфолог, підполковник СБУ в запасі. ORCID 0000-0002-8131-9931

Шаповалов В. О. — головний редактор журналу «Оцінка достовірності: наукові дослідження та практика», атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження» (2016 р.), старший науковий співробітник науково-дослідного відділу (проблем психологічного вивчення особового складу) Науково-методичного центру кадрової політики Міністерства оборони України (2020 р.), поліграфолог. ORCID 0009-0004-0472-6201

Савкіна Т. В. — старший науковий співробітник лабораторії почеркознавчих, лінгвістичних, психологічних, мистецтвознавчих досліджень Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 1998 р. ORCID 0009-0007-9784-2253

Савостін О. П. — старший судовий експерт відділу почеркознавчих досліджень лабораторії криміналістичних видів досліджень Одеського науково-дослідного інституту судової експертизи Міністерства юстиції України, психолог — судовий експерт другого кваліфікаційного класу комунальної установи «Одеський обласний медичний центр психічного здоров'я», атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 1982 р. ORCID 0009-0003-6666-0247

Безушко С. В. — канд. пед. наук, доцент. ORCID 0009-0008-2069-1642

Вербина Ю. В. — канд. психол. наук, доцент кафедри психології та педагогічної освіти Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика. ORCID 0009-0004-2947-9251

Хлонь О. М. — канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри психології та філософії Київського університету інтелектуальної власності та права. ORCID 0000-0001-9733-8531

Зміст

ПЕРЕДМОВА 6

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ (СТАТТІ, РЕФЕРАТИ СТАТЕЙ) 7

1.1. Теорія та історія застосування спеціальних знань 8

Наукова школа юриспруденції професора Аланкіра — 250 нових доктрин і концепцій 8

Майстренко О. В. **Роль тлумачень** та роз'яснень законодавства 10

1.2. Судово-психологічна експертиза 12

Заборовський В. В., Попович Р. В. Правочини із вадами волі: основні теоретичні та практичні аспекти 12

1.3. Проблемні аспекти застосування поліграфа 14

Кузьменко М. Д., Алєксєєв О. О. Напрямки застосування поліграфа в силових структурах США: психолого-прикладні та нормативно-правові аспекти кадрової безпеки 14

Лешкович Т. А. **Використання поліграфа** в розслідуванні злочинів: сучасний стан та перспективи : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 16

Усиков И. П. **Практика проведення судових** психофізіологічних експертиз із застосуванням поліграфа в Україні у 2007–2017 рр 18

1.4. Правове та науково-прикладне забезпечення професійної діяльності 20

Верховний Суд (Касаційний кримінальний суд). Верховний суд підтвердив право особи на захист свого життя і здоров'я від протиправних посягань 20

РОЗДІЛ 2. НОВИНИ ІНЖЕНЕРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕХНІКИ 22

Комп'ютерні поліграфи Axciton 22

ЧИТАЧІ ТАКОЖ ШУКАЮТЬ 24

Передмова

СЛОВО РЕДАКЦІЇ

Наш журнал — реферативно-науковий. Поряд з авторськими статтями, які вперше публікуються саме тут, ми подаємо реферати вже опублікованих праць: наукових статей, посібників, оглядів судової практики, офіційних документів. Реферат стисло передає зміст першоджерела; біля кожного такого матеріалу є позначка «Реферат», анотація та бібліографічний опис першої публікації. Так журнал показує, що нового з'явилося в науці й практиці, і веде читача до оригіналу.[6]

Шановні колеги! Судова експертиза — професія для тих, хто не зупиняється на першому поясненні. Номер 2019. Том 4, № 2 (20) за березень–квітень 2019 року пропонує 7 матеріалів про поліграф і виявлення обману, теорія та історія спеціальних знань, судово-психологічна експертиза, нормативне регулювання експертизи.

> *Цікавий факт зі світу судової експертизи. 23 березня 1999 року у справі Kumho Tire Co. v. Carmichael (суддя Браєр) Верховний суд США поширив обов'язок судді-«воротаря» з наукових на всі експертні свідчення, що ґрунтуються на технічних та інших спеціальних знаннях. Суд наголосив, що критерії Daubert слід застосовувати гнучко. У 2019 році минає 20 років від цієї події.*[7]

Можливо, саме ваше дослідження стане наступною сторінкою історії судової експертизи. Читайте, сперечайтеся, пишіть до журналу — і повертайтеся до архіву номерів по нові матеріали.

Редакція журналу

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ (СТАТТІ, РЕФЕРАТИ СТАТЕЙ)

Позначки: «Анотація» — оригінальний матеріал, уперше оприлюднений у журналі; «Реферат» — стислий виклад праці або офіційного документа, уперше оприлюднених в іншому виданні чи на іншому ресурсі; під кожним рефератом наведено відомості про першу публікацію; наявний DOI зазначено біля відомостей про оприлюднення. Цифри у квадратних дужках відсилають до списку References після кожної публікації: описи за ДСТУ 8302:2015, українські й російські назви подано латиницею (транслітерація за постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2010 № 55), їхній переклад англійською — у квадратних дужках.

Читачеві. За кожною публікацією цього номера стоять реальні справи: кримінальні провадження, сімейні спори, позови про відшкодування моральної шкоди, перевірки із застосуванням поліграфа. Анотація допоможе швидко зорієнтуватися, а повний текст за посиланням відкриє методики, аргументи сторін і правові позиції Верховного Суду, які можуть знадобитися у вашій наступній справі. Читайте, порівнюйте з власною практикою і діліться знайденим з колегами.

1.1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ

НАУКОВА ШКОЛА ЮРИСПРУДЕНЦІЇ ПРОФЕСОРА АЛАНКІРА — 250 НОВИХ ДОКТРИН І КОНЦЕПЦІЙ[1] *(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)*

Реферат. Довідкове видання «Правова еліта України» (Київ: Логос, 2018, с. 74) представляє наукову школу юриспруденції професора Аланкіра; так звучить науковий псевдонім доктора юридичних наук, професора О. А. Кириченка, утворений із частин його імені, по батькові та прізвища. Реферат, підготовлений редакцією журналу, відтворює біографію засновника школи: народився 1958 р. у м. Бахмачі на Чернігівщині, закінчив юридичний факультет Київського державного університету імені Тараса Шевченка (1984), працював слідчим прокуратури, 1992 р. захистив кандидатську, а 1996 р. докторську дисертацію, у якій розробив основи криміналістичної мікрооб'єктології; нині професор кафедри правознавства факультету економіки і права МКУ імені Пилипа Орлика (спеціальність 12.00.09). Школа почала формуватися з 1992 р., найактивніше розвивається з 2000 р.; за даними видання, 10 її науковців розробили понад 250 новітніх доктрин і концепцій юриспруденції. Наведено показники апробації: О. А. Кириченко виступав на 254 наукових заходах і має 777 публікацій, зокрема 23 монографії; Ю. О. Ланцедова має 371 публікацію, О. С. Тунтула 427. Серед доктрин засновника названо доктрини трьох базисних значень права, базисних завдань, об'єктів і напрямів юридичної діяльності, суду як єдиного антиделіктного органу з профільними палатами, безоплатної одинадцятирівневої юридичної освіти, недопустимості погіршення правового статусу соціосуб'єктів, системи кодексів судочинства. Схарактеризовано внесок О. К. Виноградова, Є. В. Кириленка, О. А. Кириченка, Ю. О. Ланцедової, Ю. Д. Ткача, О. С. Тунтули, В. С. Шаповалової: від поділу кримінальних правопорушень на злочини, паразлочини й квазізлочини до основ криміналістичної зброєделіктики та класифікації кримінальної зброї. Окремо описано доктрину класифікації юридичних наук на теорологічні, регулятивні та антиделіктні, яку автори порівнюють із періодичною таблицею Д. І. Менделєєва. Реферат дає уявлення про понятійний апарат школи, корисне дослідникам криміналістики, теорії доказування та судової експертизи.

Ключові слова: наукова школа професора Аланкіра, О. А. Кириченко, доктрини юриспруденції, криміналістична мікрооб'єктологія, антиделіктні юридичні науки, класифікація юридичних наук, антиделіктні відомості, юридична відповідальність, криміналістика.

Professor Alankir's Scientific School of Jurisprudence: 250 New Doctrines and Concepts

Abstract. The summary, prepared by the journal's editors, is based on an entry in the reference publication 'Legal Elite of Ukraine' (Kyiv: Lohos, 2018, p. 74) devoted to the scientific school of jurisprudence of Professor Alankir, the scholarly pseudonym of Kyrychenko O. A., Doctor of Law, Professor, formed from parts of his first name, patronymic and surname. The founder's biography is outlined: born in 1958 in Bakhmach, Chernihiv region, he graduated from the Law Faculty of Taras Shevchenko Kyiv State University (1984), served as a prosecution investigator, defended his candidate thesis in 1992 and his doctoral thesis in 1996, in which he laid the foundations of forensic micro-object science, and now works as a professor of jurisprudence at Pylyp Orlyk International Classical University. According to the publication, the school took shape after 1992, has developed most actively since 2000, and ten of

its members have produced more than 250 new doctrines and concepts of jurisprudence. Publication metrics are reported: Kyrychenko O. A. has presented at 254 scholarly events and has 777 publications, including 23 monographs, while Lantsedova Yu. O. and Tuntula O. S. have 371 and 427 publications respectively. The founder's doctrines include three basic meanings of law, the basic tasks, objects and areas of legal activity, the court as a single anti-delict body with specialised chambers, free eleven-level legal education, inadmissibility of worsening the legal status of social subjects, and a system of procedural codes. Contributions by Vynohradov O. K., Kyrylenko Ye. V., Kyrychenko O. A., Tkach Yu. D., Shapovalova V. S. and others are summarised, from classifying criminal offences into crimes, paracrimes and quasi-crimes to the forensic study of weapons. A doctrine dividing legal sciences into theorological, regulatory and anti-delict groups, which the authors compare to Mendeleev's periodic table, is also described.

Keywords: Alankir scientific school, Kyrychenko O. A, doctrines of jurisprudence, forensic micro-object science, anti-delict legal sciences, classification of legal sciences, legal responsibility, criminalistics, Legal Elite of Ukraine.

Першоджерело: *Наукова школа юриспруденції професора Аланкіра – 250 новітніх доктрин і концепцій. Правова еліта України. Київ : Логос, 2018. С. 74.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 09.07.2018.*

References

1. Naukova shkola yurysprudentsii profesora Alankira — 250 novykh doktryn i kontseptsii [Professor Alankir's Scientific School of Jurisprudence: 250 New Doctrines and Concepts] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2019. Vol. 4, No. 2 (20). URL: https://expertize-journal.org.ua/47-naukovi-shkoli/859-naukova-shkola-yurisprudentsiji-profesora-alankira (onovlena versiia vid 22.06.2019). [in Ukrainian].

2. Naukova shkola yurysprudentsii profesora Alankira – 250 novitnikh doktryn i kontseptsii [Professor Alankir's Scientific School of Jurisprudence – 250 Newest Doctrines and Concepts]. Pravova elita Ukrainy. Kyiv : Lohos, 2018. S. 74. URL: http://logos-ukraine.com.ua/project/index.php?project=peu2018&load=ns25.html (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

РОЛЬ ТЛУМАЧЕНЬ ТА РОЗ'ЯСНЕНЬ ЗАКОНОДАВСТВА[1]

Майстренко О. В.

Реферат. Майстренко О. В. у статті, оприлюдненій на офіційному вебсайті Міністерства юстиції України, розглядає роль тлумачення та роз'яснення законодавства в умовах, коли слово «колізія» стало одним із найуживаніших у правовій системі України. Вихідна теза автора: колізії між правовими нормами порушують системність правового регулювання й тим самим знижують його ефективність. Проаналізовано наявні в юридичній літературі підходи до змісту тлумачення права: одні дослідники зводять його лише до з'ясування змісту норми, інші до її роз'яснення, треті розглядають тлумачення як єдність обох складників. О. В. Майстренко підтримує третій погляд, оскільки два перші виявляють однобічний підхід. Структурну недовершеність законодавства України автор пов'язує з вадами правової системи, насамперед із низьким рівнем законодавчої техніки: за постійно зростаючих вимог до правотворчої роботи Верховна Рада України не завжди встигає ефективно врегульовувати суспільні відносини, що динамічно розвиваються. Недоліки законодавчої техніки разом із недостатньою розмежованістю функцій і повноважень органів державної влади зумовлюють надмірну кількість підзаконних нормативних актів, які часто привносять у правове регулювання зайві суперечності, ускладнення й неясності. Тому, на думку автора, недосконалість правової надбудови українського суспільства разом з її класичними ознаками й особливостями виводить проблему тлумачення норм права на якісно новий рівень: застосування тлумачення, його методології й принципів дає змогу адекватно усвідомлювати зміст норм, забезпечує їх ефективну реалізацію, усуває суперечності, зміцнює законність і стає своєрідним містком до впровадження нової правової культури та побудови правової держави. Для судових експертів, адвокатів і суддів висновки статті корисні під час роботи з колізійними нормами процесуального та спеціального законодавства, зокрема у сфері судової експертизи, де процесуальні кодекси і спеціальний закон нерідко по-різному врегульовують ті самі питання.

Ключові слова: тлумачення права, роз'яснення законодавства, колізії правових норм, законодавча техніка, підзаконні нормативні акти, системність правового регулювання, законність, правова держава.

The Role of Interpretation and Clarification of Legislation

Maistrenko O. V.

Abstract. In an article published on the official website of the Ministry of Justice of Ukraine, Maistrenko O. V. examines the role of interpreting and clarifying legislation at a time when 'collision', that is, conflict between legal norms, has become one of the most frequently used terms in Ukrainian legal discourse. The starting point is that conflicts between legal norms undermine the systemic character of legal regulation and thereby reduce its effectiveness. The author reviews three positions found in legal scholarship on the content of legal interpretation: mere ascertainment of the meaning of a norm, its explanation to others, or the unity of both. The third view is supported, since the first two are regarded as one-sided. The structural imperfection of Ukrainian legislation is attributed to shortcomings of the legal system, above all the low level of legislative drafting: under ever-growing demands on law-making, the Verkhovna Rada of Ukraine does not always manage to regulate rapidly evolving social relations effectively. Deficient drafting, combined with an insufficient separation of functions and powers among state authorities, leads to an excessive number of subordinate regulations that often in-

troduce unnecessary contradictions, complications and ambiguities. The author therefore argues that the problem of interpreting legal norms has reached a qualitatively new level: interpretation, with its methodology and principles, enables an adequate understanding of legal norms, ensures their effective implementation, removes contradictions, strengthens legality and serves as a bridge towards a new legal culture and the rule of law. The conclusions are relevant to forensic experts, lawyers and judges who deal with conflicting provisions of procedural and special legislation, including the law on forensic examination.

Keywords: legal interpretation, clarification of legislation, conflict of laws, legislative drafting, subordinate legislation, legal regulation, legality, rule of law.

Першоджерело: *Майстренко О. В. Роль тлумачень та роз'яснень законодавства. Міністерство юстиції України : офіц. веб-сайт.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 15.07.2018.*

References

1. Maistrenko O. V. Rol tlumachen ta roziasnen zakonodavstva [The Role of Interpretation and Clarification of Legislation] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2019. Vol. 4, No. 2 (20). URL: https://expertize-journal.org.ua/inshi-vidi-spetsialnikh-znan/867-majstrenko-o-v-rol-tlumachen-ta-roz-yasnen-zakonodavstva (onovlena versiia vid 19.06.2021). [in Ukrainian].

2. Maistrenko O. V. Rol tlumachen ta roziasnen zakonodavstva [The Role of Interpretation and Clarification of Legislation]. Ministerstvo yustytsii Ukrainy : ofits. veb-sait. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_8077 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

1.2. СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

ПРАВОЧИНИ ІЗ ВАДАМИ ВОЛІ: ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ[1]

Заборовський В. В., Попович Р. В.

Реферат. В. В. Заборовський, кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права ДВНЗ «Ужгородський національний університет», і студентка юридичного факультету цього університету Р. В. Попович досліджують правову природу правочинів із вадами волі як різновиду недійсних правочинів. Складність теми автори пояснюють тим, що справжня воля особи є внутрішнім переконанням: щоб виявити її ваду, доводиться з'ясовувати мотиви й мету правочину, а поняття помилки, обману, тяжкої обставини та вкрай невигідних умов залишаються оцінними, без чітких критеріїв. Мета праці полягає в характеристиці видів таких правочинів, визначенні ознак названих понять і відмежуванні видів один від одного. Аналіз охоплює ст. 225, 229–231 і 233 Цивільного кодексу України, постанови Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 № 9 «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними» та від 30.05.2008 № 7 «Про судову практику у справах про спадкування», погляди В. І. Крата, І. В. Давидової, Є. О. Харитонова та інших цивілістів. Автори доходять висновку, що правочини з вадами волі є оспорюваними: недійсними їх визнає лише суд за позовом особи, яка їх вчинила, з винятками, встановленими ст. 225 ЦК України. Помилка (ст. 229) формується без стороннього впливу, має бути істотною й існувати в момент вчинення правочину; помилка щодо мотивів, незнання закону чи власна недбалість до неї не належать. Обман (ст. 230) є навмисним введенням в оману, активним або пасивним, як-от замовчування недоліків; приклад узято з рішення Кіцманського районного суду Чернівецької області у справі № 718/1850/13-ц, яким визнано недійсним договір дарування будинку, підписаний неграмотною позивачкою. Насильство (ст. 231) охоплює фізичний і психічний тиск, зокрема з боку третьої особи, а кабальний правочин (ст. 233) вчиняють добровільно, проте під впливом тяжкої обставини на вкрай невигідних умовах, між якими є причиновий зв'язок. Для судової експертизи праця цікава тим, що стан особи, яка не усвідомлювала значення своїх дій або не могла керувати ними, за позицією Пленуму перевіряють через судово-психіатричну експертизу, а встановлення обману, помилки чи психічного тиску потребує дослідження мотивів і волевиявлення, що зближує цю цивілістичну проблематику з предметом судово-психологічної експертизи.

Ключові слова: правочин, вади волі, недійсність правочину, оспорюваний правочин, помилка, обман, насильство, тяжка обставина, кабальний правочин, волевиявлення, Цивільний кодекс України, судово-психіатрична експертиза.

Transactions with Defects of Will: Basic Theoretical and Practical Aspects

Zaborovskyi V. V., Popovych R. V.

Abstract. Transactions concluded under a defect of will are hard to challenge because a person's genuine will is an inner state that can be inferred only from the motives and purpose of the deal, while the statutory notions of mistake, fraud, duress and grave circumstances remain evaluative. V. V. Zaborovskyi, Associate Professor of Civil Law at Uzhhorod National University, and law student R. V.

Popovych set out to clarify the legal nature of such transactions as voidable ones, to identify the features of each type and to draw the lines between them. The study analyses Articles 225, 229-231 and 233 of the Civil Code of Ukraine, Resolutions No. 9 of 6 November 2009 and No. 7 of 30 May 2008 of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine, and the views of civil-law scholars. The authors conclude that transactions with defects of will are voidable: only a court may declare them invalid, as a rule upon the claim of the person who entered into them. Mistake arises without outside influence and must be material and present at the moment of the transaction; error as to motives, ignorance of the law or one's own negligence does not qualify. Fraud is deliberate deception, active or passive, as illustrated by a district court judgment annulling the gift of a house signed by an illiterate claimant. Duress covers physical and psychological pressure, including pressure by a third party, whereas an unconscionable transaction is concluded voluntarily but under grave circumstances and on extremely unfavourable terms causally linked to them. For forensic practice the paper matters because incapacity to understand or control one's actions is verified by forensic psychiatric examination, and proving deception, error or psychological pressure calls for analysis of motives and the formation of will.

Keywords: civil transaction, defects of will, voidable transaction, invalidity of transactions, mistake, fraud, duress, unconscionable transaction, Civil Code of Ukraine, forensic psychiatric examination.

Першоджерело: *Заборовський В. В., Попович Р. В. Правочини із вадами волі: основні теоретичні та практичні аспекти. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2015. Вип. 31, т. 2. С. 18–22.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 18.07.2018.*

References

1. Zaborovskyi V. V., Popovych R. V. Pravochyny iz vadamy voli: osnovni teoretychni ta praktychni aspekty [Transactions with Defects of Will: Basic Theoretical and Practical Aspects] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2019. Vol. 4, No. 2 (20). URL: https://expertize-journal.org.ua/psikholohichna-ekspertiza/901-zaborovskij-v-v-popovich-r-v-pravochini-iz-vadami-voli-osnovni-teoretichni-ta-praktichni-aspekti (onovlena versiia vid 02.06.2021). [in Ukrainian].

2. Zaborovskyi V. V., Popovych R. V. Pravochyny iz vadamy voli: osnovni teoretychni ta praktychni aspekty [Transactions with Defects of Will: Basic Theoretical and Practical Aspects]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriia: Pravo. 2015. Vyp. 31, t. 2. S. 18–22. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/4400 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

1.3. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА

НАПРЯМКИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА В СИЛОВИХ СТРУКТУРАХ США: ПСИХОЛОГО-ПРИКЛАДНІ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ КАДРОВОЇ БЕЗПЕКИ[1]

Кузьменко М. Д., Алєксєєв О. О.

Реферат. Кузьменко М. Д. і Алєксєєв О. О. у статті, опублікованій у «Віснику Одеського національного університету. Серія: Психологія» (2017, т. 22, вип. 3, с. 51–60), досліджують психолого-прикладні та нормативно-правові аспекти забезпечення кадрової безпеки в силових структурах США. Матеріалом слугують офіційні документи, що визначають політику та процедури функціонування цих структур, а основним методом є аналіз нормативних актів і закріплених у них процедур. Автори показують, що загальна мета запроваджених у США заходів полягає в тому, щоб на посади національної безпеки призначалися лише особи, визнані надійними й такими, яким можна довіряти. Значну увагу приділено ролі та місцю опитування із застосуванням поліграфа в розслідуваннях кадрової безпеки: воно слугує встановленню достовірності інформації, допомагає ухвалювати рішення про призначення на посади національної безпеки та про надання доступу до закритої інформації. Окреслено напрями застосування поліграфа відповідно до Федеральних стандартів розслідувань: одноаспектне розслідування біографічних даних, перевірка запитів на доступ до національних агентств, періодична та повторна перевірка несприятливої інформації за розробленою дискваліфікаційною таблицею. Для українських фахівців стаття цікава як огляд зарубіжної моделі нормативного врегулювання поліграфних перевірок у сфері кадрової безпеки, який можна враховувати під час удосконалення вітчизняних процедур професійного відбору в правоохоронних органах і спецслужбах.

Ключові слова: поліграф, кадрова безпека, силові структури США, Федеральні стандарти розслідувань, посади національної безпеки, доступ до закритої інформації, перевірка біографічних даних, дискваліфікаційна таблиця.

Areas of Polygraph Use in US Security Agencies: Applied Psychological and Regulatory Aspects of Personnel Security

Kuzmenko M. D., Alieksieiev O. O.

Abstract. Kuzmenko M. D. and Alieksieiev O. O., in an article published in the Herald of Odesa National University, Series: Psychology (2017, vol. 22, issue 3, pp. 51-60), examine applied psychological and regulatory aspects of personnel security in US security and law enforcement agencies. The study is based on an analysis of official documents that define the policies and procedures governing these agencies. The authors show that the overall aim of the measures introduced is to ensure that only individuals found reliable and trustworthy are appointed to national security positions. Particular attention is paid to the role and place of polygraph interviews in personnel security investigations: they are used to verify the accuracy of information, to support decisions on appointment to national security positions and to grant access to classified information. In line with the Federal Investigative Standards, the authors outline the main areas of polygraph use: single scope background investigations, national agency checks with inquiries, and periodic reinvestigation and re-examination of ad-

verse information according to an established disqualification table. For Ukrainian specialists, the paper offers an overview of a foreign regulatory model of polygraph screening in personnel security that may inform the improvement of national procedures for selecting and vetting staff of law enforcement and security agencies.

Keywords: polygraph, personnel security, US security agencies, Federal Investigative Standards, national security positions, access to classified information, background investigation, disqualification table.

Першоджерело: *Кузьменко М. Д., Алєксєєв О. О. Напрямки застосування поліграфа в силових структурах США: психолого-прикладні та нормативно-правові аспекти кадрової безпеки. Вісник Одеського національного університету. Серія: Психологія. 2017. Т. 22, вип. 3. С. 51–60.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 18.07.2018.*

References

1. Kuzmenko M. D., Alieksieiev O. O. Napriamky zastosuvannia polihrafa v sylovykh strukturakh SSHA: psykholoho-prykladni ta normatyvno-pravovi aspekty kadrovoi bezpeky [Areas of Polygraph Use in US Security Agencies: Applied Psychological and Regulatory Aspects of Personnel Security] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2019. Vol. 4, No. 2 (20). URL: https://expertize-journal.org.ua/doslidzhennya-na-poligrafi/902-kuzmenko-m-d-alekseev-o-o-napryamki-zastosuvannya-poligrafa-v-silovikh-strukturakh-ssha-psikhologo-prikladni-ta-normativno-pravovi-aspekti-kadrovoji-bezpeki (onovlena versiia vid 19.06.2021). [in Ukrainian].

2. Kuzmenko M. D., Alieksieiev O. O. Napriamky zastosuvannia polihrafa v sylovykh strukturakh SSHA: psykholoho-prykladni ta normatyvno-pravovi aspekty kadrovoi bezpeky [Areas of Polygraph Use in US Security Agencies: Applied Psychological and Regulatory Aspects of Personnel Security]. Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Seriia: Psykholohiia. 2017. T. 22, vyp. 3. S. 51–60. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Vonu_psi_2017_22_3_8 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФА В РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ : АВТОРЕФ. ДИС. ... КАНД. ЮРИД. НАУК : 12.00.09[1]

Лешкович Т. А.

Реферат. Лешкович Т. А. у дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 (Львівський національний університет імені Івана Франка, 2014; науковий керівник І. І. Когутич) комплексно досліджує теоретичні й практичні проблеми використання поліграфа в розслідуванні злочинів. Актуальність теми автор пов'язує з набранням чинності КПК України 2012 року: внесення всіх заяв і повідомлень про злочини до ЄРДР збільшило навантаження на слідчих і загострило потребу в науково-технічних засобах, що прискорюють розслідування, тоді як нормативне регулювання психофізіологічної діагностики залишалося недостатнім. Емпіричну базу становлять матеріали 41 кримінального провадження за 2005–2013 рр. і результати анкетування 166 практичних працівників; застосовано історичний, системно-структурний, порівняльно-правовий, соціологічний і статистичний методи. Дисертант простежує генезис поліграфа, розмежовує поняття «опитування», «дослідження», «тестування», «перевірка» та «обстеження» на поліграфі, визначає місце методу психофізіологічної діагностики в системі методів криміналістики й обґрунтовує його допустимість. Проаналізовано релевантно-іррелевантну методику, методику контрольних запитань і методику піку напруги, види запитань у них, чотири етапи обстеження (підготовчий, передтестова співбесіда, тестування, завершальний), а також механічні, фармакологічні, хімічні й психологічні способи протидії поліграфу та засоби їх нейтралізації. Виокремлено три допустимі форми використання поліграфа: опитування в оперативно-розшуковій діяльності, допоміжний засіб під час окремих слідчих (розшукових) дій і судова експертиза. Запропоновано нову редакцію п. 1 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», доповнення ст. 223 КПК України та запровадження самостійного виду експертизи, психофізіологічної з використанням поліграфа, яку можна проводити лише за добровільною згодою особи. Автор доводить, що відомості, отримані поза експертизою, мають лише орієнтувальне значення, а результати експертизи є непрямим доказом. Висновки дисертації корисні слідчим, прокурорам, суддям, адвокатам і поліграфологам.

Ключові слова: поліграф, психофізіологічна діагностика, розслідування злочинів, методика контрольних запитань, методика піку напруги, протидія поліграфу, оперативно-розшукова діяльність, слідчі (розшукові) дії, психофізіологічна експертиза з використанням поліграфа, непрямий доказ, добровільна згода.

Use of the Polygraph in Crime Investigation: Current State and Prospects (Synopsis of a Candidate of Legal Sciences Thesis, Specialty 12.00.09)

Leshkovych T. A.

Abstract. Leshkovych T. A. presents a comprehensive study of the theoretical and practical problems of using the polygraph in criminal investigation, submitted for the degree of Candidate of Legal Sciences (specialty 12.00.09; Ivan Franko National University of Lviv, 2014). The author links the topic's relevance to the 2012 Criminal Procedure Code of Ukraine: mandatory entry of every crime report into the Unified Register of Pre-trial Investigations increased investigators' workload and the need

for scientific and technical tools, while the legal regulation of psychophysiological diagnostics remained fragmentary. The empirical base comprises 41 criminal proceedings from 2005-2013 and a survey of 166 practitioners; historical, systemic-structural, comparative-legal, sociological and statistical methods were applied. The thesis traces the history of the polygraph, distinguishes the concepts of polygraph interview, research, testing, check and examination, places psychophysiological diagnostics within the system of criminalistic methods and substantiates its admissibility. It analyses the relevant-irrelevant, comparison question and peak-of-tension techniques, question types, the four stages of an examination, and mechanical, pharmacological, chemical and psychological countermeasures with ways to neutralise them. Three admissible forms of polygraph use are identified: interviews in operational-search activity, auxiliary use during certain investigative actions, and forensic examination. The author proposes amending Article 8 of the Law of Ukraine 'On Operational-Search Activity' and Article 223 of the Criminal Procedure Code, and introducing a separate psychophysiological examination using a polygraph, conducted only with the person's voluntary consent. Information obtained outside such an examination is treated as merely orientational, and examination findings as circumstantial evidence. The work is of practical value to investigators, judges, lawyers and polygraph examiners.

Keywords: polygraph, psychophysiological diagnostics, crime investigation, comparison question technique, peak of tension test, countermeasures, operational-search activity, investigative actions, psychophysiological examination, circumstantial evidence, voluntary consent.

Першоджерело: *Лешкович Т. А. Використання поліграфа в розслідуванні злочинів: сучасний стан та перспективи : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.09 / кер. роботи І. І. Когутич ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2014. 18 с.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 21.07.2018.*

References

1. Leshkovych T. A. Vykorystannia polihrafa v rozsliduvanni zlochyniv: suchasnyi stan ta perspektyvy [Use of the Polygraph in Crime Investigation: Current State and Prospects (Synopsis of a Candidate of Legal Sciences Thesis, Specialty 12.00.09)] : avtoref. dys. … kand. yuryd. nauk : 12.00.09 : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2019. Vol. 4, No. 2 (20). URL: https://expertize-journal.org.ua/doslidzhennya-na-poligrafi/907-vikoristannya-poligrafa-v-rozsliduvanni-zlochiniv-suchasnij-stan-ta-perspektivi-avtoref-dis-kand-yurid-nauk-12-00-09-t-a-leshkovich-ker-roboti-i-i-kogutich-lviv-nats-un-t-im-i-franka-lviv-2014 (onovlena versiia vid 19.06.2021). [in Ukrainian].

2. Leshkovych T. A. Vykorystannia polihrafa v rozsliduvanni zlochyniv: suchasnyi stan ta perspektyvy [Use of the Polygraph in Crime Investigation: Current State and Prospects (Synopsis of a Candidate of Legal Sciences Thesis, Specialty 12.00.09)] : avtoref. dys. … kand. yuryd. nauk : 12.00.09 / ker. roboty I. I. Kohutych ; Lviv. nats. un-t im. I. Franka. Lviv, 2014. 18 s. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2616bade-6ebc-48b7-80a2-cfc2c124e4b9/content (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

ПРАКТИКА ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ПОЛІГРАФА В УКРАЇНІ У 2007–2017 РР[1] *(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)*

Усиков И. П.

Реферат. Усиков І. у публікації в блозі «Судово-юридичної газети» (рубрика «Суд інфо», 28.08.2017) узагальнює українську практику судових психофізіологічних експертиз із застосуванням поліграфа за 2007–2017 рр. на прикладі діяльності ТОВ «Українське бюро психофізіологічних досліджень і безпеки» (м. Київ). Автор наводить статистику категорій кримінальних проваджень, у яких такі експертизи призначали й проводили, категорій посадових осіб, що їх призначали, загальної кількості виконаних експертиз, а також їх якісних наслідків, тобто процесуальних рішень, ухвалених на різних етапах досудового розслідування і судового розгляду. Окремо обґрунтовано потребу правильно процесуально формулювати питання для дослідження на поліграфі та розкрито криміналістичні й процесуальні вимоги до оформлення висновку експерта. Аналіз І. Усикова під тією самою назвою надруковано також у збірнику «Оцінка достовірності: наукові дослідження та практика» (Київ, 2017, с. 30–36), на нього посилаються О. О. Алєксєєв і Д. О. Алєксєєва-Процюк (2018). За їхнім викладом, упродовж 2005–2017 рр. клопотання про експертне дослідження із застосуванням поліграфа в кримінальних провадженнях заявляли 176 разів, а у 10 % вироків таку експертизу враховано як доказ; найбільше досліджень (32) проведено під час розслідування вбивств, 12 у провадженнях про службові злочини, а частку латентного, не відображеного в статистиці застосування поліграфа на досудовому розслідуванні оцінено в 70 %. Ці дані О. О. Алєксєєв і Д. О. Алєксєєва-Процюк наводять на підтвердження тези, що ефективність судової психологічної експертизи із застосуванням комп'ютерного поліграфа в протидії злочинності засвідчена практикою. Узагальнення І. Усикова має практичне значення для слідчих, прокурорів, суддів, адвокатів і судових експертів, які ініціюють, призначають чи оцінюють психофізіологічні експертизи, і може слугувати емпіричною основою для дискусії про доказове значення поліграфа в Україні.

Ключові слова: судова психофізіологічна експертиза, поліграф, судова практика, статистика експертиз, кримінальне провадження, формулювання питань експерту, висновок експерта, доказове значення, Українське бюро психофізіологічних досліджень і безпеки.

Practice of Forensic Psychophysiological Examinations Using a Polygraph in Ukraine, 2007-2017

Usykov Y. P.

Abstract. Usikov I. reviews ten years of Ukrainian practice in forensic psychophysiological examinations using a polygraph (2007-2017), drawing on the casework of the Ukrainian Bureau of Psychophysiological Research and Security LLC (Kyiv), in a post published on 28 August 2017 in the blog section of the Sudovo-Yurydychna Hazeta (Court and Legal Newspaper). The review presents statistics on the categories of criminal proceedings in which such examinations were ordered and carried out, the categories of officials who ordered them, the total number of examinations and their qualitative outcome, that is, the procedural decisions taken at different stages of the pre-trial investigation and trial. The author stresses that questions for a polygraph examination must be framed in procedurally correct terms and outlines the criminalistic and procedural requirements for drafting the expert opin-

ion. An analysis by Usikov under the same title also appeared in the collection on credibility assessment research and practice (Kyiv, 2017, pp. 30-36) and was cited by Alieksieiev O. O. and Alieksieieva-Protsiuk D. O. (2018). According to their account, motions for polygraph examinations in criminal proceedings were filed 176 times in 2005-2017 and the examination was accepted as evidence in 10% of judgments; most examinations concerned homicide investigations (32) and offences in office (12), while latent, unrecorded use of the polygraph at the pre-trial stage was estimated at 70%. The review is useful for investigators, prosecutors, judges, defence lawyers and forensic experts who initiate, order or assess polygraph-based examinations, and it offers an empirical basis for discussing the evidentiary value of such examinations in Ukraine.

Keywords: forensic psychophysiological examination, polygraph, judicial practice, examination statistics, criminal proceedings, questions to the expert, expert opinion, evidentiary value, Ukraine.

Першоджерело: *Усиков И. П. Практика проведения судебных психофизиологических экспертиз с применением полиграфа в Украине 2007-2017 г.г. Судово-юридична газета. Блог/Суд інфо. 2017. 28 серп.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 21.07.2018.*

References

1. Usykov Y. P. Praktyka provedennia sudovykh psykhofiziolohichnykh ekspertyz iz zastosuvanniam polihrafa v Ukraini u 2007–2017 rr. [Practice of Forensic Psychophysiological Examinations Using a Polygraph in Ukraine, 2007-2017] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2019. Vol. 4, No. 2 (20). URL: https://expertize-journal.org.ua/doslidzhennya-na-poligrafi/908-praktika-provedeniya-sudebnykh-psikhofiziologicheskikh-ekspertiz-s-primeneniem-poligrafa-v-ukraine-usikov-i-sudovo-yuridichna-gazeta-blog-sud-info-data-publikatsiji-28-08-2017 (onovlena versiia vid 06.11.2026). [in Ukrainian].

2. Usikov I. Praktika provedeniya sudebnykh psikhofiziologicheskikh ekspertiz s primeneniem poligrafa v Ukraine 2007-2017 g.g [Practice of Forensic Psychophysiological Examinations Using the Polygraph in Ukraine, 2007–2017]. Sudovo-yuridichna gazeta. Blog/Sud info. 2017. 28 serp. URL: https://sud.ua/ru/news/blog/107799-praktika-provedeniya-sudebnykh-psikhofiziologicheskikh-ekspertiz-s-primeneniem-poligrafa-v-ukraine (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].

1.4. ПРАВОВЕ ТА НАУКОВО-ПРИКЛАДНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ВЕРХОВНИЙ СУД ПІДТВЕРДИВ ПРАВО ОСОБИ НА ЗАХИСТ СВОГО ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я ВІД ПРОТИПРАВНИХ ПОСЯГАНЬ[1]

Верховний Суд (Касаційний кримінальний суд)

Реферат. Постанову Верховного Суду, ухвалену колегією суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду 26 квітня 2018 року (повний текст у Єдиному державному реєстрі судових рішень, № 73758539), реферовано за повідомленням, оприлюдненим на офіційній сторінці Суду у Facebook і на його вебсайті. Суд розглянув касаційні скарги захисника та прокурора на вирок суду першої інстанції та ухвалу суду апеляційної інстанції щодо К., засудженого за умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони (ст. 118 КК України). Правову позицію побудовано на конституційних гарантіях: кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань, а проникнення до житла чи іншого володіння особи, огляд або обшук у ньому допускаються лише за вмотивованим рішенням суду (ст. 27, 30 Конституції України). Суд нагадав, що необхідною обороною визнаються дії, вчинені для захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, іншої особи, суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної й достатньої в конкретній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання (ч. 1 ст. 36 КК України). Вирішальним стало положення ч. 5 ст. 36 КК: у разі нападу озброєної особи, нападу групи осіб або протиправного насильницького вторгнення в житло чи інше приміщення шкода, заподіяна нападнику, не обмежена жодними межами, аж до позбавлення його життя. Оскільки, за встановленим у вироку, підсудний наніс удар ножем потерпілій В., захищаючись від незаконного проникнення до свого житла та нападу з боку М. і В., що створювало реальну загрозу його життю та здоров'ю, Верховний Суд скасував вирок і ухвалу та закрив кримінальне провадження у зв'язку з відсутністю в діянні складу злочину. Позиція важлива для адвокатів, прокурорів і суддів під час кваліфікації дій особи, яка захищала житло, а також для судових експертів-психологів, яких у провадженнях про необхідну оборону залучають до оцінювання психічного стану особи, що оборонялася.

Ключові слова: необхідна оборона, перевищення меж необхідної оборони, недоторканність житла, право на захист життя і здоров'я, Верховний Суд, Касаційний кримінальний суд, закриття кримінального провадження, відсутність складу злочину, стаття 36 КК України.

The Supreme Court Upheld a Person's Right to Defend Their Life and Health Against Unlawful Attacks

Verkhovnyi Sud (Kasatsiinyi kryminalnyi sud).

Abstract. This summary concerns the ruling adopted on 26 April 2018 by a panel of the Second Judicial Chamber of the Criminal Cassation Court of the Supreme Court of Ukraine (Unified State Register of Court Decisions, No. 73758539) and is based on the Court's official announcement. The Court considered cassation appeals by the defence counsel and the prosecutor against the first-instance judgment and the appellate ruling in the case of K., who had been convicted of intentional homicide com-

mitted in excess of the limits of necessary defence (Article 118 of the Criminal Code of Ukraine). The Court relied on the constitutional guarantees that everyone may protect their own life and health and those of others against unlawful encroachments, and that a home may be entered or searched only on the basis of a reasoned court decision. It recalled that necessary defence covers actions taken to protect legally protected rights and interests by causing the attacker harm that is necessary and sufficient to avert or stop the attack immediately (Article 36(1) of the Criminal Code). Decisive weight was given to Article 36(5): where the attacker is armed, where a group attacks, or where there is an unlawful violent intrusion into a dwelling or other premises, the harm inflicted on the attacker is not limited, up to deprivation of life. Since the trial court had itself established that the defendant stabbed the victim while defending himself against an unlawful intrusion into his home and an attack by two persons, which posed a real threat to his life and health, the Supreme Court quashed the judgment and the ruling and closed the proceedings for lack of corpus delicti. The position matters for the legal qualification of home-defence cases and for forensic psychologists involved in such proceedings.

Keywords: necessary defence, excess of necessary defence, inviolability of the home, right to self-defence, Supreme Court of Ukraine, Criminal Cassation Court, closure of criminal proceedings, absence of corpus delicti, Criminal Code of Ukraine.

Першоджерело: *Постанова Верховного Суду (колегія суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду) від 26 квіт. 2018 р.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 31.05.2018.*

References

1. Verkhovnyi Sud (Kasatsiinyi kryminalnyi sud). Verkhovnyi sud pidtverdyv pravo osoby na zakhyst svoho zhyttia i zdorovia vid protypravnykh posiahan [The Supreme Court Upheld a Person's Right to Defend Their Life and Health Against Unlawful Attacks] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2019. Vol. 4, No. 2 (20). URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/834-verkhovnij-sud-pidtverdiv-pravo-osobi-na-zakhist-svogo-zhittya-i-zdorov-ya-vid-protipravnikh-posyagan (onovlena versiia vid 02.02.2020). [in Ukrainian].

2. Postanova Verkhovnoho Sudu (kolehiia suddiv Druhoi sudovoi palaty Kasatsiinoho kryminalnoho sudu) vid 26 kvit. 2018 r. [Ruling of the Supreme Court (Panel of Judges of the Second Judicial Chamber of the Criminal Cassation Court) of 26 April 2018]. URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/73758539 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

РОЗДІЛ 2. НОВИНИ ІНЖЕНЕРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕХНІКИ

КЛАСИЧНІ ПОЛІГРАФИ

Комп'ютерні поліграфи Axciton

З поліграфів американської фірми Axciton Systems розпочалася професійна поліграфологія в органах внутрішніх справ України.

У 1998–2000 роках за спонсорської підтримки української діаспори в США підготували 16 поліграфологів для МВС України — чотири групи по четверо — і закупили 16 поліграфів Axciton. Одними з перших на практиці почали працювати поліграфологи ГУ МВС в Автономній Республіці Крим, які навчалися зокрема в межах проєкту фірми Axciton [1].

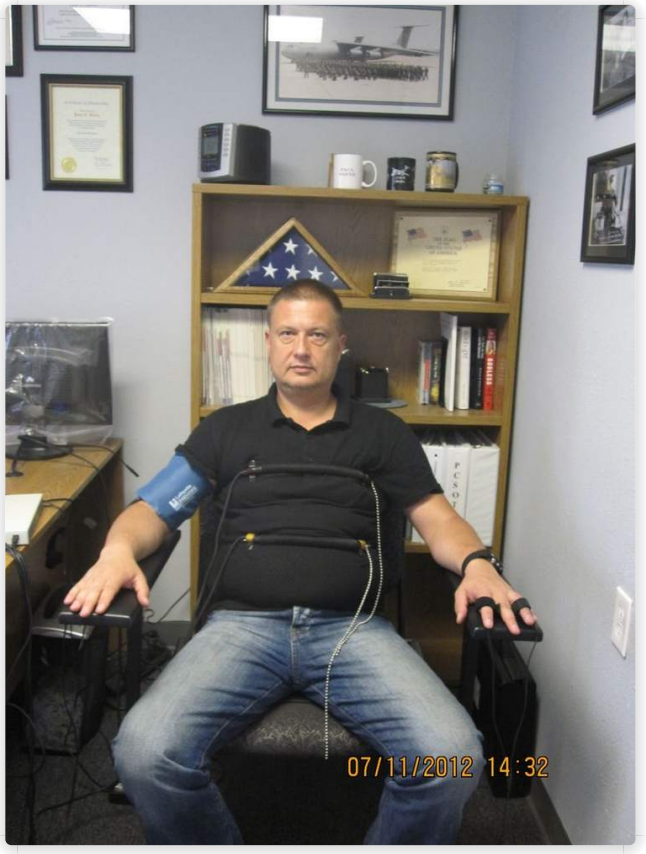

Навчальне дослідження на поліграфі в Академії Марстона [2]

Український поліграфолог, випускник американської Академії Марстона, пояснив, чому обрав саме цей прилад: серед поліграфів виробництва США і Канади Axciton мав найдоступнішу ціну за високої якості виготовлення та надійності, а також постійно оновлюване програмне забезпечення, простий інтерфейс, зручну навігацію та інноваційні алгоритми Брюса Уайта. За його словами, придбаний прилад і досі справно працює [2].

Вибір поліграфа автор пов'язує насамперед зі співвідношенням ціни та якості і зазначає, що в Академії студентам показували прилади багатьох виробників, а остаточне рішення кожен ухвалював сам [2].

References

1. Nekotorye aspekty sovremennogo sostoyaniya poligrafologii v Ukraine. Sudovo-psikhologichna ekspertiza. Zastosuvannya poligrafa i spetsialnikh znan v yuridichniy praktitsi : vebsayt. 2013. 16 veres. URL: https://expertize-journal.org.ua/detektor-lzhi-poligraf/258-nekotorye-aspekty-sovremennogo-sostoyaniya-poligrafologii-v-ukraine (onovlena versiia vid 16.09.2013). [in Russian].

2. Pervye shagi v professii: Kak ya stal studentom amerikanskoy "Marston Rolygraph Academy". Sudovo-psikhologichna ekspertiza. Zastosuvannya poligrafa i spetsialnikh znan v yuridichniy praktitsi : vebsayt. 2017. 27 veres. URL: https://expertize-journal.org.ua/detektor-lzhi-poligraf/746-kak-ya-stal-studentom-amerikanskoj-marston-rolygraph-academy (onovlena versiia vid 28.09.2017). [in Russian].

ЧИТАЧІ ТАКОЖ ШУКАЮТЬ

В ІНТЕРНЕТІ

Пошукові запити зі словом «експертиза», які найчастіше вводили користувачі Google в Україні у березні–квітні 2019 р. — у період виходу цього номера[8]:

№	Запит	Індекс
1	судова експертиза	100
2	судово медична експертиза	47
3	судово-медична експертиза	33
4	екологічна експертиза	25
5	трасологічна експертиза	20
6	дактилоскопічна експертиза	15
7	лінгвістична експертиза	5

Індекс популярності Google Trends: 100 — найчастіший запит періоду, решта — у відсотках від нього. Абсолютної кількості пошуків Google не оприлюднює. Найшвидше зростали запити: «дактилоскопічна експертиза» (+150 %).

У ЖУРНАЛІ

Матеріали цього номера, які читачі відкривали найчастіше, — кількість переглядів їхніх сторінок на сайті журналу станом на 06.11.2026:

№	Матеріал	Переглядів
1	*Верховний Суд (Касаційний кримінальний суд)* Верховний суд підтвердив право особи на захист свого життя і здоров'я від протиправних посягань	7 698
2	Комп’ютерні поліграфи Axciton	2 968
3	*Майстренко О. В.* Роль тлумачень та роз'яснень законодавства	2 502
4	*Кузьменко М. Д., Алєксєєв О. О.* Напрямки застосування поліграфа в силових структурах США: психолого-прикладні та нормативно-правові аспекти кадрової безпеки	1 543
5	*Заборовський В. В., Попович Р. В.* Правочини із вадами волі: основні теоретичні та практичні аспекти	1 455

Лічильник сайту журналу рахує всі відкриття сторінки матеріалу від дня її оприлюднення. Перегляди саме за період виходу номера журнал фіксує з листопада 2026 р.

Станьте автором журналу. Редакція приймає статті науковців, судових експертів, адвокатів, психологів і здобувачів наукових ступенів з юридичної психології, судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та спеціальних знань у юридичній прак-

тиці. Публікація безкоштовна, статтям редакція присвоює DOI, а читають їх ті, хто щодня працює в судах. Приєднуйтеся до спільноти судових експертів і дослідників: вимоги до статей і тез див. у розділі «Вимоги до оформлення»[9].

Потрібен судовий експерт? Якщо у справі, яку розглядає суд, виникли питання, що потребують спеціальних знань у галузі психології, зокрема щодо моральних страждань, психологічного стану учасника процесу, інтересів дитини чи психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа, зверніться до редакції. Допоможемо визначитися з видом експертизи, сформулювати питання експертові й знайти фахівця з належною кваліфікацією. Запит — через форму «Консультація» на сайті журналу[10] або за телефоном +38 (093) 476-72-60.

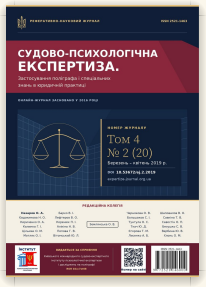

Як цитувати номер

Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці : реферативно-науковий online журнал. 2019. Т. 4, № 2 (20). 28 с. DOI: https://doi.org/10.53672/ej.2.2019. URL: https://expertize-journal.org.ua/nomera/19779-2019-2-25.

References

1. Pro metu stvorennia Internet-vydannia [On the Purpose of Creating the Online Publication]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/o-celyah (onovlena versiia vid 29.06.2022). [in Ukrainian].

2. Kyivskyi mizhnarodnyi sudovo-ekspertnyi instytut psykholohichnoi ekspertyzy i doslidzhen na polihrafi [Kiev International Forensic Expert Institute of Psychological Expertise and Researchs on Polygraph, LLC] : zapys u reiestri naukovykh orhanizatsii Research Organization Registry (ROR). URL: https://ror.org/02xc7et08 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. Vytiah z Yedynoho derzhavnoho reiestru veteraniv viiny vid 31.10.2026 № 31102026-00003569 [Extract from the Unified State Register of War Veterans of 31.10.2026 No. 31102026-00003569] : vidomosti pro subiekta veteranskoho pidpryiemnytstva (Nazarov Oleh Anatoliiovych) / Ministerstvo u spravakh veteraniv Ukrainy. Opryliudneno na storintsi "Pro naukovo-referatyvne vydannia" saitu zhurnalu. URL: https://expertize-journal.org.ua/o-nauchnom-izdanii (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].

4. Redaktsiina kolehiia [Editorial Board]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/redaktsijna-kolegiya (onovlena versiia vid 09.11.2026). [in Ukrainian].

5. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice]. 2019. Vol. 4, No. 2 (20). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.2.2019. [in Ukrainian].

6. DSTU 3017:2015. Informatsiia ta dokumentatsiia. Vydannia. Osnovni vydy. Terminy ta vyznachennia poniat [Information and Documentation. Publications. Main Types. Terms and Definitions]. [Chynnyi vid 2016-07-01]. Vyd. ofits. Pp. 4.14.2.2, 4.14.2.7. Referaty prats, opryli-

udnenykh ranishe, podano iz zaznachenniam imeni avtora ta dzherela zapozychennia vidpovidno do p. 1 ch. 2 st. 22 Zakonu Ukrainy "Pro avtorske pravo i sumizhni prava" vid 01.12.2022 № 2811-IX; akty orhaniv derzhavnoi vlady ta ofitsiini dokumenty sudovoho kharakteru ne okhoroniaiutsia avtorskym pravom (p. 3 ch. 1 st. 8 tsoho Zakonu). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

7. Kumho Tire Co. v. Carmichael, 526 U.S. 137 (1999). Cornell Law School LII. URL: https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/526/137 (data zvernennia: 04.11.2026).

8. Google Trends : poshukovyi termin «ekspertyza», Ukraina, 01.03.2019–30.04.2019 [Google Trends: Search Term “ekspertyza”, Ukraine, 01.03.2019–30.04.2019]. URL: https://trends.google.com/trends/explore?date=2019-03-01%202019-04-30&geo=UA&q=%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%B0&hl=uk (data zvernennia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

9. Vymohy do oformlennia statei i tez [Requirements for Articles and Abstracts]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/vimogi-do-oformlennya (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].

10. Konsultatsiia: zapyt na provedennia sudovoi psykholohichnoi ekspertyzy, doslidzhennia [Consultation: Request for a Forensic Psychological Examination or Study]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/konsultacia (onovlena versiia vid 28.10.2023). [in Ukrainian].

Відомості про журнал

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Назва: реферативно-науковий журнал «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці» (Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice). Електронне (online) видання.

Ідентифікатори: ISSN 2521-1463 (Online); штриховий код EAN-13 для періодичних видань 9772521146000; державний український ідентифікатор медіа R40-05509 (рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення від 26.09.2024 № 2785); префікс DOI 10.53672 (Crossref).

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович. Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025.

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі»; міжнародний ідентифікатор наукової організації ROR 02xc7et08.

Галузь: юридичні, психологічні науки. Періодичність: 1 раз на два місяці. Мови видання: українська, англійська.

Увага! Електронне видання не внесено до затвердженого Міністерством освіти і науки України переліку наукових фахових видань України.

ІСТОРІЯ ВИДАННЯ

Журнал засновано у травні 2016 р. кандидатом психологічних наук, доцентом, експертом-поліграфологом, правознавцем О. А. Назаровим на базі інформаційно-правового вебсайту з метою популяризації можливостей судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та інших спеціальних знань у юридичній практиці. Редакційну колегію сформовано у квітні 2017 р. під час ISSN-реєстрації видання.

БАЗИ ДАНИХ, РЕЄСТРИ ТА БІБЛІОТЕКИ

Реєстр суб'єктів у сфері медіа; Google Scholar; ISSN International Centre — ISSN Portal; Crossref; Scilit (MDPI); Відкритий український індекс цитувань (OUCI, ДНТБ України); ICI World of Journals (Index Copernicus, паспорт журналу); Реєстр наукових видань України (УкрІНТЕІ); Polska Bibliografia Naukowa (PBN). Інші каталоги: ResearchBib.

ПОЛІТИКА ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ

Видання практикує політику негайного відкритого доступу до опублікованого змісту, підтримуючи принципи вільного поширення наукової інформації та глобального обміну знаннями задля загального суспільного прогресу.

КОНТАКТНА ІНФОРМАЦІЯ

Поштова адреса: 01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, абонентська скринька В-62. Засновник — видавець: тел. +38 (093) 476-72-60; e-mail: nazarovua@ukr.net. Заступники головного редактора: д-р психол. наук, професор Євдокимова Наталя Олексіївна (yevdokymova@ukr.net); д-р юрид. наук, професор Кириченко Олександр Анатолійович (alankir23@ukr.net). Сайт: expertize-journal.org.ua; e-mail редакції: info@expertize-journal.org.ua.

ЕЛЕКТРОННЕ НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

2019. Том 4, № 2 (20)
березень–квітень 2019 року

Реферативно-науковий online журнал

Засновник, видавець, відповідальний за випуск — Назаров О. А.

Видається за сприяння Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі (ROR 02xc7et08).

Формат А4 (210×297 мм). Гарнітура Source Serif 4. Обсяг 28 с.

DOI 10.53672/ej.2.2019. Ідентифікатор медіа R40-05509. ISSN 2521-1463 (Online).

Видавник Назаров О. А. Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025.

01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, а/с В-62. Тел. +38 (093) 476-72-60. E-mail: nazarovua@ukr.net

expertize-journal.org.ua